

Парубчак І. О., д.держ.упр., ЛНУВМтаБ ім.С.З. Гжицького, м. Львів

Parubchak I., Doctor in Public Administration, Head of the Chair of Public Management and Administration, Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyi, Lviv

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ІЗ СУСПІЛЬСТВОМ НА ЗАСАДАХ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ

THE ROLE OF MASS MEDIA IN INTERACTION OF BODIES OF PUBLIC AUTHORITY WITH SOCIETY ON THE BASIS OF OPENNESS AND TRANSPARENCY

Досліджено особливості взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації щодо можливості їх впливу на суспільство через відповідні механізми. Вивчено потреби публічної влади в авторитеті, престижі, прагненні до відомості, популярності, привабливості, повазі та схваленні своєї діяльності суспільством. Проаналізовано можливості підвищення ролі засобів масової інформації у процесі прозорості та відкритості дій влади. З'ясовано можливість росту потенційної активності населення до організованих форм участі у суспільних процесах внаслідок діяльності засобів масової інформації.

Ключові слова: *засоби масової інформації, суспільство, публічна влада, механізми, державна політика, відкритість влади, прозорість влади.*

The problems of interaction of public authorities and mass media with regard to the possibility of their influence on society through appropriate mechanisms are researched. The needs of public authority in the authority, prestige, aspiration for information, popularity, attractiveness, respect and approval of their activities by the society are studied. The possibilities of increasing the role of the mass media in the process of transparency and openness of the authorities' actions are analyzed. The possibility of increasing the potential activity of the population to organized forms of participation in social processes as a result of the activity of the mass media has been determined.

Keywords: *mass media, society, public power, mechanisms, state policy, openness of power, transparency of power.*

Постановка проблеми. Сучасні засоби масової інформації займають у свідомості людини велике місце і мають великий потенціал. Враховуючи їх можливість впливати на великі маси людей, необхідно поставити дуже високі вимоги до рівня соціальної відповідальності інстанцій, в чиїх руках є

засоби масової інформації. Засоби масової інформації в Україні ще багато в чому залежать як від органів публічної влади, так і від бізнесових структур. Цілком очевидна їх роль на сучасну масову свідомість, але разом з тим сьогодні не можна не бачити можливих тенденцій і можливостей негативних наслідків такого впливу на свідомість сучасного покоління.

Особливостям взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації останнім часом приділяється все більше уваги в науковій літературі з державного управління вони стають предметом наукових досліджень. Зазначене дає змогу стверджувати про підвищення ролі засобів масової інформації у процесі прозорості та відкритості влади. Сьогодні громадяни одержують політичну й соціальну інформацію виключно через засоби масової інформації, діяльність яких зорієнтована на управління і на жаль часто маніпулювання поведінкою громадян. Засоби масової інформації, що висвітлюють проблеми суспільства, практику їх участі у процесі формування та реалізації державної політики, розвитку волонтерської діяльності, громадських ініціатив, повинні користуватися підтримкою органів публічної влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світовий досвід функціонування демократичних суспільств та проведені науковцями дослідження вказують на прямий зв'язок між засобами масової інформації та демократизацією суспільно-владних відносин. Ця тенденція спостерігається і в Україні: з'являються альтернативні канали отримання інформації, вдосконалюється законодавче забезпечення діяльності сфери. Процес демократизації суспільно-владних відносин залежить і від рівня сформованості інститутів громадянського суспільства, які захищають національні інтереси, від координованої діяльності всіх державних органів, а також від можливості альтернативного подання інформації ЗМІ [10]. Тому, дослідження взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в демократизації владних відносин є вкрай важливим, особливо в трансформаційних суспільствах, до яких належить і Україна.

У сучасній науковій літературі виділяють різні моделі обміну інформацією між владою та тими, на кого цей владний вплив спрямовано. Так французький дослідник Ж.-М. Коттре розуміє транслявання інформаційних потоків у межах комунікаційного каналу через відносини, які виникають у результаті такого процесу [12]. Особливу увагу при цьому він зосереджує на ролі публічної влади. Такими відносинами будуть відносини ідентичності, коли влада ідентифікується з тими, ким керує, також - це відносини включення, коли усі структурні елементи є суб'єктами політичного процесу. На думку інших дослідників, публічна влада впливає на суспільство, як правило, опосередковано, шляхом використання проміжних ланок. Сьогодні українські реалії в цьому контексті знаходяться в складному становищі. Велику роль відіграє помилковість розуміння поняття свободи слова, яка з свободи може перейти до повного соціального свавілля.

Засоби масової інформації далеко не завжди усвідомлено, але цілком об'єктивно формують у частини населення позицію соціальної байдужості, представляючи людям систему ціннісних орієнтацій, де не в достатній мірі розглядається такий фактор, як суспільна ціль і суспільний інтерес, де ще не визріли соціальні умови для формування громадської психології та ідеології, орієнтованої на усвідомлення і підтримку соціальних цілей. Важливо відзначити й те, що владні структури намагаються доносити до суспільства інформацію, яка зміцнює не лише їхню легітимність, а й легітимацію. Коли політична інформація передається опосередковано, вона виходить не від безпосередньо владних структур чи державних діячів, а від посередників, якими можуть бути засоби масової інформації, науково-дослідницькі чи соціологічні центри, інші свідки чи інтерпретатори суспільно-політичних подій.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування механізмів забезпечення відкритості та прозорості влади при взаємодії органів публічного управління із засобами масової інформації.

Для цього потрібно вирішити наступні завдання:

1. Дослідити проблеми взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації щодо можливості їх впливу на суспільство.
2. Вивчити потреби публічної влади в авторитеті, престижі, прагненні до відомості, популярності, повазі та схваленні своєї діяльності суспільством.
3. Проаналізувати можливості підвищення ролі засобів масової інформації у процесі прозорості та відкритості дій влади.
4. З'ясувати можливість росту активності населення до організованих форм у суспільних процесах внаслідок діяльності засобів масової інформації.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи ситуацію, що склалася в українському суспільстві, можна відзначити, що у нас докорінно змінилися ролі основних інститутів громадянського суспільства. Сьогодні більшість функцій традиційних інститутів соціалізації, таких як сім'я, школа, перебирають на себе засоби масової інформації. У нашому суспільстві засоби масової інформації прагнуть залучити широкі маси населення до обговорення ідей, пропозицій. Це й роблять окремі видання, які керуються кодексом журналістської етики, вони практикують безпосередню участь аудиторії в дискусіях, апробаціях нових ідей. За допомогою цих медіа аудиторія отримує можливість безпосередньо спілкуватися з представниками державних органів, громадських організацій, політичними діячами, представниками різних партій, політичних рухів, що допомагає краще орієнтуватися в нових політичних відносинах.

Засоби масової інформації хоча й формують суспільно-активну особу, таке формування проходить стосовно певної політики, яка панує в державі; потрібно виділити необхідність контролю та обмежень в діяльності засобів масової інформації. Оцінку суспільством діяльності засобів масової інфор-

мації можна спостерігати в багаточисельних соціологічних дослідженнях, де в рейтингу різних інститутів влади і суспільства на першому місці стоять засоби масової інформації [1]. До принципів діяльності публічної влади України, насамперед центральних органів державної влади належить положення про те, що Кабінет Міністрів України регулярно інформує громадськість через засоби масової інформації про свою діяльність, залучає громадян до процесу прийняття рішень, що мають важливе суспільне значення.

Всі рішення Кабінету Міністрів України підлягають обов'язковому оприлюдненню, крім актів, що містять інформацію з обмеженим доступом; Кабінет Міністрів України будує свою діяльність на засадах відкритості та прозорості прийняття державно-управлінських рішень [6]. Завдяки цьому суспільство, використовуючи досвід, зв'язки, міжнародне співробітництво та інші можливості може брати активну участь у публічному управлінні, отримувати необхідну інформацію, приймати участь у навчальних та просвітницьких семінарах, круглих столах з обговорення нагальних проблем, законопроектів, державних концепцій. Органи публічної влади з метою залучення широкого кола громадськості до більш активної участі в процесах життєзабезпечення повинні інформувати всіх зацікавлених осіб про заплановані й реалізовані заходи.

Не має сумніву, що у світовій цивілізації відбувається інформаційна революція, обумовлена вибуховим розвитком інформаційних і телекомунікаційних технологій. Вже сьогодні в інформаційно – комунікаційних мережах, циркулюють такі об'єми інформації, які в багато разів перевищують всі наявні традиційні ресурси. Інформаційні технології, особливо мережі, виконують роль каталізатора суспільних процесів, прискорювача комунікацій між окремими людьми і між групами, соціальними інститутами як в рамках однієї країни, так і на міжнародному рівні. Вони здатні не тільки змінити суспільні процеси, але і трансформувати їх суть та створювати нові. Сучасні засоби масової інформації створюють своєрідний глобальний інформаційний простір, не розділений національними межами. Цей аспект дуже важливий, оскільки забезпечує розширену форму людської комунікації, будучи нетрадиційним інститутом прямого зв'язку з громадськістю.

Зміни в діяльності засобів масової інформації зумовили глобалізацію інформаційних процесів, змінюючи та інтенсифікуючи міжнародні політичні відносини. Ці загальносвітові процеси глобалізації викликали якісно нову комунікаційну ситуацію й впливають на формування свідомості, активності людини, враховуючи політичну ситуацію, що склалася в сучасному українському суспільстві [8]. Під впливом інтенсивного розвитку інформаційного простору традиційні механізми забезпечення прозорості та відкритості влади змінюються, відкидаючи класичний еталон пізнання як застарілий і неадекватний сучасним умовам інформаційного розвитку.

Загалом, засоби масової інформації мають складну і розділену відповідальність, особливо у відношенні ідеологічно плюралістичних суспільств,

де існують альтернативні соціальні групи і субкультури, а також у відношенні вираження конфліктів і нерівності у більшості суспільств. Проблема виникає й у зв'язку з тим, в якій мірі засоби масової комунікації можуть підтримувати потенційні зміни радикального порядку. Інформаційна діяльність цих органів дозволяє людям адекватно судити про політичні події і процеси лише в тому випадку, якщо вона виконує і освітню функцію. Ця функція виявляється у повідомленні громадянам знань, що дозволяють адекватно оцінювати і упорядковувати відомості, одержувані від засобів масової інформації та інших джерел, правильно орієнтуватися у суперечливому потоці інформації.

Засоби масової інформації, супроводжуючи людину протягом всього його життя значною мірою впливають на сприйняття нею політичної і соціальної інформації. При цьому, під виглядом політичної освіти у людей можуть формуватися і псевдораціональні структури свідомості, що спотворюють реальність при її сприйнятті. Завдяки засобам масової інформації вирішується важливе завдання – масове впровадження заснованих на пріоритеті закону і прав людини цінностей не ставлячи під сумнів суспільний консенсус з основоположних питань державного устрою [2].

Ця роль засобів масової інформації у формуванні громадської думки в житті сучасного суспільства зумовлена природою політики. При цьому, в демократичних суспільствах засоби масової інформації є невід'ємною складовою механізму функціонування демократії. Однак, як відомо, вплив публічної влади на формування соціально значущих якостей громадян не обмежується привертанням уваги за індивідуальним рівнем, а здійснюється і через колективні, групові соціальні механізми. Засоби масової інформації не просто відображають інформацію про світ, а й ознайомлюють з програмами, трактуваннями, поглядами [4]. За їх допомогою масова культура в різних її варіантах формується, поширюється і зберігається. З іншого боку, виявлено, що поширення цінностей глобальної культури не завжди співвідноситься із завданнями розвитку власне соціальних цінностей, інтересів, необхідних для будівництва державності.

Суспільно-владні відносини довгий час перебували в тіні інших проблем, а тому відсутнє комплексне дослідження проблеми взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації у контексті демократизації владних відносин. Ці взаємини можуть мати різний характер та виявляються у формі інформаційного обміну; інформаційний продукт, що постачається суспільству, контролюються самим суспільством за допомогою ринкових механізмів [3]. Існує й безліч інших джерел та форм влади та авторитету, такі як влада та авторитет різного роду організацій, об'єднань, інститутів громадянського суспільства, громадська думка, засоби масової інформації.

Так, політичні партії в ході демократичних перетворень стають основними політичними акторами, які спрямовують «свою діяльність на артикуляцію та вираження саме політичних, стратегічних на рівні держави інте-

ресів своїх членів шляхом здобуття владних повноважень і можливістю формування виконавчих органів влади та управління, потенційністю впливу на загальнодержавну політику через мережу своїх представників у владних інститутах тощо» [7]. Потреби публічної влади у авторитеті, престижі, прагненні до відомості, популярності, привабливості, повазі та схваленні своєї діяльності задовольняються за допомогою засобів масової інформації.

У той же час, представники публічної влади використовують засоби масової інформації як інструмент пропаганди та мобілізації громадської підтримки у власних інтересах. Суб'єктами публічної влади є громадяни, засоби масової комунікації та публічні, тобто обрані народом, політичні діячі. Окрім суто публічних політиків, суб'єктами публічної політики є й державні чиновники, а також політики «призначені», ті, які активно беруть участь в інформаційному обміні. Однак, з переходом суспільства на стадію інформативного, такі функції партій як поєднання певного соціального руху з тим чи іншим світоглядом та цільовими установками перебрали на себе засоби масової інформації. Вони здатні відображати інтереси та настрої соціальних та політичних рухів, певної групи людей, можуть «конструктивно» критикувати владу та владні структури, враховувати переважаючі настрої, впливати на їх формування та перебіг.

Засоби масової інформації відіграють роль посередника між суспільством та державою та є засобом виразу думки громадськості, інструментом тиску на владу, який спонукає останню приймати більш-менш адекватні рішення. Через мас-медіа представники публічної влади отримують інформацію про потреби суспільства, про його ставлення до політики, яку вони впроваджують. Засоби масової інформації відслідковують зміни у настроях суспільства, знають думки громадян з приводу тих чи інших подій та доводять їх як до громадськості, так і до влади. Демократизація вироджується без вільних та різноманітних засобів масової інформації. Розповсюдження інформації повинне бути доступним для політичних суб'єктів без попереднього дозволу або ліцензії; критика уряду та офіційних осіб або політичних партій не повинні каратися; публікації та інші матеріали не повинні підпадати під цензуру, а також не повинно бути перешкод при зборі матеріалів, якщо він проводиться законними засобами.

Окремі громадяни та меншості повинні мати право на використання засобів масової інформації у власних інтересах. Організація та зміст матеріалів не повинні підкорятися централізованому політичному чи бюрократичному контролю. Втручання у діяльність засобів масової інформації може бути виправдане лише у разі забезпечення суспільної безпеки. Засоби масової інформації повинні нести відповідальність за те, щоб їх діяльність не могла сприяти вияву насилля, суспільному безладдю та заворушенням, наданню образи різноманітним меншостям.

У публічній владі засоби масової інформації є не лише важливим каналом інформування для суспільства. Їх завданням є також інтерпретація ці-

єї інформації та виявлення її значимості. Громадяни в демократичному суспільстві самостійні та мають свободу в прийнятті рішень, але для прийняття правильних рішень вони повинні перш за все мати уявлення про значущість тієї чи іншої проблеми, а також про можливі альтернативи. В демократичному суспільстві ЗМІ відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості діяльності виборних осіб та їх відповідальності перед виборцями.

Публічна влада через засоби масової інформації, має можливість впливати на суспільство, об'єднувати свої дії, виправдовувати політику, яку вона впроваджує, підготовлювати громадську думку до сприйняття нею наступних кроків влади. Необхідною умовою демократизації суспільно-владних відносин є процес публічної політики, тобто діалогових та прозорих відносин, в яких аргументується точка зору певного політичного суб'єкта. Втілення у життя принципів публічної влади вирішує головні завдання демократизації суспільно-владних відносин: дозволяє створити ефективні інститути непрямої демократії, надає можливість створення системи ефективного управління, сприяє організації спільного діалогу.

Відзначаючи розмаїття форм та способів публічної інформації, можна стверджувати, що вони, існуючи та діючи на різних рівнях суспільно-владних відносин, впливають на розвиток суспільства в цілому, змінюють політичну сферу суспільства, саму структуру публічної влади, сприяють їх демократизації, повертаючи владні структури обличчям до людини. Засоби масової інформації стають тією сферою, де у вербальній формі актуалізується протистояння різноманітних політичних та соціальних груп, знаходяться компроміси, відбувається узгодження інтересів, взаємодія між владою і громадянами.

Використовуючи засоби масової інформації, органи публічної влади впливають «на сприйняття дійсності та ставлення до світу політики» [9]. Індивід, який є членом суспільства не може уникнути взаємодії з інформаційним простором соціуму: він сприймає, перероблює різноманітні інформаційні потоки та функціонує, співвідносячи свої погляди з тією картиною світу, яка формується у нього під впливом медіа. Переважну частину політично значимої інформації людина отримує саме завдяки розповсюдженню повідомлень, а не з власного досвіду [5]. Часто засоби масової інформації пропонують «вибудовану» картину політичної реальності за допомогою інтерпретації інформації.

Новини допомагають людині орієнтуватися у системі владних відносин. Інформаційні випуски, які висвітлюють останні новини, складають основу щоденної сітки телевізійного та радіомовлення. Саме ці, регулярні, переважно політичні передачі новин у значному ступені формують в аудиторії відповідні політичні погляди, установки, орієнтири та цінності. Здатність офіційних засобів масової інформації впливати на формування порядку денного і спрямовувати увагу істотно обмежується, коли аудиторія цікавиться громадським життям, має тверді політичні переконання і доступ до альтер-

нативних джерел інформації.

Впливи засобів масової інформації вносять суттєві корективи у площину реакції аудиторії на суспільно-політичне життя в країні, на рівень довіри до органів публічної влади або громадсько-політичного інституту. Зрештою, своєю діяльністю вони формують ставлення аудиторії до самої себе і впливають на рівень демократизації суспільства в цілому та владних відносин зокрема. Формування інформаційно-політичного порядку є основним інструментом, за допомогою якого засоби масової інформації можуть неявно, але ефективно впливати на масову свідомість, уникаючи прямої пропаганди і нав'язування поглядів і цінностей.

В умовах правового демократичного суспільства дієвим механізмом впливу на суспільство є громадська думка. А вже через механізми громадської думки засоби масової інформації впливають на свідомість окремої людини. Досвід демократичних відносин дозволяє знайти цілу низку стереотипних процедур: це і проведення виборів, і поведінка електорату, і організація опитувань громадян, і поведінка лідерів тощо. Лише у тому випадку, коли різні засоби масової інформації змістовно уніфікують свої повідомлення або довгий час оперують одними й тими ж концептами, їх вплив на структури свідомості індивідів значно зростає. Таким чином, стереотипи, створені демократичними засобами масової інформації сприяють демократизації владних відносин та є одним з механізмів такого процесу [11].

Засоби масової інформації це також інструмент, спрямований на свідомий примус до стандартного мислення, на придушення критичності людини. Вони навіюють певний набір стандартних дій, смаків, вчинків, цінностей. З іншого боку, публічна влада має можливість пояснювати свої дії, виправдовувати політику, яку проводить. Таким чином, в мас-медіа відбувається зіткнення політичних інтересів і водночас пошук компромісів з різних питань. Результатом стає досягнення соціального консенсусу, який втілюється у динамічній рівновазі інтересів соціальних груп, суспільства і держави, громадян та влади. Поступово відбувається демократизація владних відносин на всіх рівнях та напрямках.

Поглиблено розуміння ролі засобів масової інформації у демократизації суспільно-владних відносин, що виявляється у наданні можливості широким верствам населення брати участь у обговоренні хвилюючих їх суспільно-політичних проблем, збільшенні відкритості та прозорості владних інститутів та політики в цілому, розширенні можливостей взаємодії громадян з владними структурами. Цей вплив не можна вважати односпрямованим, оскільки влада впливає на суспільство, а суспільство – на владу, йде постійний діалог між владою, владними структурами та суспільством. Спираючись на певні технології та методи засоби масової інформації роблять представників публічної влади ближчими та зрозумілішими пересічному громадянину.

Кардинальні зміни відбуваються, зокрема, у сфері суспільно-владних відносин, які будуються на принципах діалогічності та рівноправності та

набувають демократичних рис. Саме у комунікативній сфері здійснюється контакт між усіма учасниками діалогу, їх позиціями і пропозиціями, аргументами й контраргументами. Попри політичну нестабільність, Україна повільно, але неухильно прогресує на шляху до становлення демократичної системи, заснованої на верховенстві закону та свободі вираження думок.

В контексті демократизації суспільно-владних відносин потрібно приділити особливу увагу законодавчій базі, яка регулює взаємини між владою та інформаційним потоком. Рівень розвитку правових норм регуляції всього суспільного життя є показником якісного стану розвитку суспільства і, водночас, показником рівню демократизації. Хоча з огляду на останні політичні події, стає зрозумілим, що законодавча база України є далеко не досконалою, потребує переробки, переосмислення, вдосконалення, але вона є запорукою демократизації суспільно-владних відносин та основою для розвитку й функціонування демократичної держави, оскільки демократична держава – держава права.

Щоправда, якщо весь процес відкритості та прозорості влади звести лише до діяльності засобів масової інформації, то відбудеться підміна понять та звуження комунікативного процесу до рівня функціонування власне засобів масової інформації. Це означає, що органи публічної влади можуть лише викладати і публічно обстоювати свою позицію з питань державного і суспільного життя, брати участь в обговоренні та оприлюднювати і обґрунтовувати критичну оцінку дій і рішень органів влади, використовуючи для цього різноманітні засоби масової інформації, вносити до органів державної влади України та органів місцевого самоврядування пропозиції, які обов'язкові до розгляду.

Забороняється створення та фінансування державних органів, установ, організацій або посад для цензури масової інформації. Законодавча база України у галузі інформаційної, комунікативної сфери, хоча й потребує реформування та переосмислення, заснована на демократичних принципах, сприяє діалогові влади та громадянського суспільства. Таким чином, в Україні проводяться заходи, які виявляють не лише недоліки політичної комунікації, а й тенденції до їх усунення шляхом оприлюднення незаперечних фактів порушення свободи слова та громадянських прав, які гарантуються Конституцією України.

Висновки. Демократизація суспільно-владних відносин полягає саме в тому, щоб у її процесі відбулося подолання стереотипу, що влада вище закону. Без свободи слова практично неможливо реалізувати ні право на участь в публічному управлінні державними справами, ні право обирати і бути обраним до органів державної влади і місцевого самоврядування, ні право на свободу об'єднання в політичні партії і громадські організації, ні право мирно збиратися, проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, ані інші гарантовані Конституцією громадянські та політичні права. Свобода слова та право на інформацію є запорукою демократизації суспільно-

владних відносин. Одним із головних призначень прозорості та відкритості влади стає забезпечення демократизації суспільно-владних відносин, що робить її об'єктом вивчення.

Публічне управління в сучасному суспільстві неможливе без наявності в ньому розгалуженої системи комунікації. В умовах переходу до інформаційного суспільства зростає роль і значення ЗМІ у публічних процесах, які відбуваються в сучасній Україні. При цьому суб'єкти публічної влади перетворюються на суб'єктів комунікативного процесу. Демократичні перетворення можливі лише за умови широкої відкритості суспільства, гласності та свободи слова, які б не надавали переваг жодній політичній силі у володінні засобами масової інформації. Постає проблема необхідності виходу на новий рівень теоретичного осмислення суспільно-владної взаємодії як феномену, який актуалізує інтереси, потреби, світоглядні орієнтири та цінності учасників інформаційного обміну.

Список використаних джерел

1. Бульба В. Соціальні функції держави як фундаментальна категорія державно-управлінської науки / В. Г. Бульба // Публічне управління: теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во "ДокНаукДержУпр", 2011. – № 4 (8). – С. 3 – 9.
2. Горлач М. Політологія : наука про політику: підруч. для студ. вищ.навч.закл. / М. І. Горлач, В. Г. Кремень. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.
3. Карпа М. Система впливу на масову політичну свідомість: державно-управлінський аспект : автореф. дис. ... канд. держ. упр : спец. 25.00.01 – теорія та історія державного управління / М. Карпа. – Львів., 2006. – 20 с.
4. Козаков В. Становлення та розвиток соціально-ціннісних засад державного управління в Україні : дис. ... док. держ. упр : спец. 25.00.01 – теорія та історія державного управління / В. Козаков. – К., 2008. – 446 с.
5. Крюков О. Політико-управлінська еліта України як чинник державотворення: [Монографія] / Олексій Крюков – К.: Вид-во НАДУ, 2006.
6. Крутій О. М. Діалогова взаємодія органів державної влади та громадськості : автореф. дис. д-ра. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / О. М. Крутій. – Х., 2011. – 38 с.– 252 с.
7. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після „помаранчевої революції” [Електронний ресурс] / Юрій Мацієвський // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=63&c=1399>
8. Петровський П. Теоретико-методологічне значення гуманітарної парадигми для діяльності соціального суб'єкта / П. Петровський // Публічне управління : теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації докторів державного управління. – Х. : Вид-во АДНДУ, 2011 – № 7 – С. 224 – 229.
9. Радченко О. В. Держава і демократія : перший мультисемантичний політичний словник : навч. посіб. / О. В. Радченко – Х. : Вид-во Асоціації докторів державного управління, 2011. – 312 с.

10. Сліпець П. Політичні цінності: теорія і методологія пізнання та реалізації : автореф. дис... канд. політ. наук : спец. 23.00.01 – теорія та історія політичної науки / П. Сліпець. – К., 2009. – 18 с.

11. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] / О. Федорчак // Демократичне врядування. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.

12. Шварцмантель Д. Идеология и политика / Джон Шварцмантель; Пер. с англ. – Х. : Изд-во Гуманитарный Центр. 2009. – 312 с.

References

1. Bul`ba, V. "Social functions of the state as a fundamental category of state management science [Social`ni funkcii dergavy jak fundamental`na kategorija dergavno-upravlins`koj nauky]." *Publichne upravlinnja: teorija ta praktyka* 4 (8) (2011): 3–9. Print.

2. Gorlach, M. and Kremen`, V. *Political science: the science of politics [Politologija: nauka pro polityku]*. Kyiv: Centr uchbovoj literatury, 2009. Print.

3. Karpa, M. I. System of influence on the mass political consciousness: the state management aspect. Abstack of Diss. ... PhD in public administration. Lviv, 2006. 20 p. Print.

4. Kozakov, V. Formation and development of socially valuable principles of state administration in Ukraine. Diss. ... PhD in public administration. Kyiv, 2008. 446 p. Print.

5. Krykow, O. *The political and managerial elite of Ukraine as a factor in state building [Polityko-upravlinska elita Ukrainy jak chynnyk dergavotvorennja]*. Kyiv: NADU, 2006. Print.

6. Krutij, O. M. Dialogue interaction between public authorities and society Diss. ... PhD in public administration. Kharkiv, 2011. 252 p. Print.

7. Matsieskij Yu. "Between authoritarianism and democracy: the political regime after the "orange revolution" [Mizh avtorytaryzmom i demokratieyu: politychnyj rezhym pislja "pomaranchevoj revolyutsii]." *Politychnyj menedgment* 5 (2006): 18–32. Print.

8. Petrovskij, P. "Theoretical and methodological essence of the humanitarian paradigm for the activity of a social subject [Teoretyko-metodologichne znachennja gumanitarnoj paradygmy dlja dijalnosti socialnogo subekta]." *Publichne upravlinnja: teorija ta praktyka* 7 (2011): 224 – 229. Print.

9. Radchenko, O. V. *State and Democracy: The First Multisemantic Political Dictionary [Dergava i demokratija: pershyj multysemanychnyj politychnyj slovnyk]*. Kharkiv: Asociacija doktoriv dergavnogo upravlinnja, 2011. Print.

10. Slipets, P. P. Political Values: Theory and Methodology of Cognition and Implementation. Abstack of Diss. ... PhD of Political Science. Kyiv, 2009. 18 p. Print.

11. Fedorchak, O. "Classification of mechanisms of public administration [Klasyfikacija mehanizmov dergavnogo upravlinnja]." *Demokratychnе vryaduvannja* 1 (2008). Web. 2017, <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf>.

12. Shartsmantel`, D. *Ideology and politics [Ideologija i politika]*. Kharkiv: Gumanitarnyj centr. 2009. Print.